

טמטום הלב

יורה דעה סימן פ"א סעיף ז' ברמ"א

1 ויקרא פרק י"א פסוק מ"ג

כשהפסוק מזהירה על איסור אכילת שרצים, מוסיפה התורה שע"ז יהיה טמא, ועוד פעם מסיים הפסוק ונטמתם בם.

2 גמרא יומא דף ל"ט. 'תנא דבי רבי ישמעאל ...' עד סוף הפרק

הברייתא מפרש הכפילות של הפסוק שבא לומר שע"י שיטמא עצמו מעט ד' מניח אותו שיטמא הרבה, וע"י שמיטמא עצמו מלמטה מטמאין אותו למעלה, וע"י שמיטמא עצמו בעוה"ז יהיה טמא לעוה"ב. ועוד דורש הברייתא שונטמתם כתוב חסר אי לדרוש שע"י שמיטמא עצמו בעבירה העבירה מטמטמת לבו, דהיינו שסותמת לבו מכל חכמה (רש"י).

3 גמרא עבודה זרה דף כ"ו. במשנה, והגהות האשר"י על הרא"ש שם

מבואר במשנה שמותר לתת בן ישראל לעובדת כוכבים להניק אותו. ובהגהות האשר"י הביא ראייה מאחר שיצא לתרבות רעה ע"י שאכלה אמו מין ע"ז שיש להזהיר מניקות נבילה וחזיר.

4 רשב"א יבמות דף קי"ד. ד"ה הא, וריטב"א שם ד"ה יונק

רבינו חננאל מדייק מהברייתא שהתיר לינוק מעובדת כוכבים ביחד עם הדין שמותר לינוק מבהמה טמאה **שבעצם אסור אלא שהתירוהו במצב שהתינוק מסוכן**. הרשב"א נקט שהוא מותר לכתחילה כמבואר בהמדרש לגבי משה רבינו, אלא שיש להמנע ממדת חסידות, שהחלב שלהן מגדל טבע למדות רעות כהטבע והמדות של הגוים. הריטב"א הסביר שיש למנוע ממדת חסידות מפני שהחלב שלהם מאכילת נבילות ושקצים מגדל טבע רע ואכזריות ביונק ולפיכך הרחיקוהו חכמים ואסרו אותו.

5 רמ"א יו"ד סימן פ"ז סעיף ז', וט"ז ס"ק י"ב, וש"ך ס"ק כ"ה וכו', וביאור הגר"א ס"ק ל"א

הרמ"א פסק שלא יניק מעכו"ם מפני שמוליד טבע רע ומטמטם הלב, ושלא תאכל המיניקת או התינוק דברים אסורים. וביארו הט"ז וש"ך שר"ל גם כשהיא צריכה לכך ומותרת לאוכלן מפני הסכנה אין לה להניק אחרי זה, וכן אין להאכיל התינוק אפילו איסור דרבנן ואע"פ שמדינא אי"צ להפרישו מ"מ יש להפרישו מפני שמוליד בו טבע רע ומטמטם לבו.

6 רמב"ם מורה נבוכים חלק ג' פרק מ"ח

בהרמב"ם מבואר שכל מאכלות איסורות מטבען הם מגונים ומזיקים.

7 רמב"ן אגרת הקודש פרק ד' ד"ה ואחר, ורמב"ן פרשת משפטים כ"ב ל', ופרשת קדושים י"ט כ"ו (וע' אבן העזרא שם), ופרשת ראה י"ד ג'

גם מהרמב"ן משמע שבטבען הם רעים, וכי שאסרה התורה חלק מהם מפני שמיטמטמים לבו וחלק מפני שגורמים להעזת פנים וחלק שוברים החכמה ותבונה וחלק מולידים חלאים.

8 דרשות הר"ן דרוש י"א

גם מהר"ן משמע שמטבען הן רע ומי"מ כשהתירם חכמים, השמיעה לדברי חכמים יסיר הרוע שהיה ראוי שייולד.

9 מהר"ל תפארת ישראל פרק ח'

מלשון הגמרא מבואר שהעבירה הוא שמיטמטם ולא טבע השרצים, ואע"פ שזה אמת שטבען מוליד טבע רע לא אסרה תורה מטעם זה שאין התורה ספר טבע וספר רפואות.

10 מסילת ישרים פרק י"א ד"ה והמדריגה

המסילת ישרים מבאר שהעבירה מכניס טומאה בלבו וע"ז הקדושה מסתלקת וזהו הטמטום, שמסתלק הדעה האמיתית ורוח השכל שהקב"ה נותן לחסידיו, ויש חומר במאכלות בפרט כיון שנכנסים לגופו ונעשין חלק ממנו.

11 העמק דבר דברים ו' י', משך חכמה דברים ו' י"א (ובהערות שם בשם התורה תמימה והנצי"ב)

גם כשמותרים (כגון בשבע שכבשו) (משך חכמה ונצי"ב) או בתינוק (תו"ת), או במצב של פיקוח נפש (מש"ח ונצי"ב) טבע הדברים האסורים מטמטם לבו.

12 שו"ת רב פעלים סוד ישרים ד' ו'

הבן איש חי מבאר שרק העבירה מטמטם ולכן באונס או שוגג שלא גרם לעצמו לא יהיה טמטום.

13 עובדות והנהגות לבית בריסק חלק ב' עמוד נ' (וע' חלק א' עמוד ר"א בשם הגר"ח והגרמ"ד וצ"ע)

הגר"י נקט שרק האיסור והעבירה מטמטם ולא באופן שמותר מדינא, ולכן התיר להאכיל ילד קטן חולה איסור דרבנן.

14 ארחות יושר פרק י"ג

הקב"ה ברא בטבע העבירות שהורסים ושורפין הגוף והנפש, ואפילו באונס מטמטמת, אבל לא כשמחוייב מחמת פיקו"נ.

מרים אמרה לבתיה בת פרעה שתביא מינקת עבריה בשביל משה, ומבואר בגמרא סוטה שמשה לא ינק מהמצריות שפה
שעתיד לדבר עם השכינה איך ינק מדבר טמא, ומדייק הרשב"א מכאן שבעצם מותר לכתחילה אלא שהוא מדת זריזות
ונקיות שלא ינק מגויה

הגמרא יומא טמטום הלב הוא מהעבירה או טבע האיסור

מאכלות אסורות או כל איסורים

איסור דרבנן ספק איסור

אם אפשר לתקן טמטום הלב

מצב של פיקוח נפש

אונס

תינוק

שלא כדרך אכילה

עַל-הַשְּׂקָצוֹ אֶת-נִפְשֹׁתֵיכֶם בְּכַל-
הַשֶּׁרֶץ הַשֶּׂרֶץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם
וְנִטְמַתֶּם בָּם: מִדְּכִי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם

גמרא יומא דף ל"ט.

אמר להם הממונה פרק שלישי יומא לט.

מסורת הש"ס
עם הוספות

בא. הלוקח למדוד נפט מפני שריו רע אומר לו המוכר מדוד לעמך: בטמטמת. אוטמת וסוממת מכל חכמה: ונטממת. חקר א': מטמאין אותו הרבה. מניחין אותו והיחס קדושים הרבה הגא לטער מקייעין אותו:

הדרן עלך אמר להם הממונה

טָרֶף בקלפי. שנינו¹ פֶּרֶק שְׁלֹמֶעֱלָה (דף ל"ג.) וקלפי הימה שם: טָרֶף. פתאום צטריפה וצטריפה: והעלה שני גורלות. אחד צימין ואחד צשמאל והשערים עומדים אחד לימין ואחד צשמאל² ונתן גורל שעולה צימין לשעיר של ימין: והן ענין אחריו. כשמוכר את השס: גב' דלא ניבויין. שלא ימשמש להצין צשמאלו איהו של שס ויטולו צימין לפי שהוא סימן יפה כשהוא עולה צימין: ויש' חול' מ ע"א.

(6) לקמן מד: ד"ה סו. מנחה עו: פו: פס: פט. חולין מט: ע"ג. (7) חוספא פ"ב ה"ט. (8) חולין מט: ע"ג. (9) חולין מט: ע"ג. (10) חולין מט: ע"ג. (11) חולין מט: ע"ג. (12) חולין מט: ע"ג. (13) חולין מט: ע"ג. (14) חולין מט: ע"ג. (15) חולין מט: ע"ג. (16) חולין מט: ע"ג. (17) חולין מט: ע"ג. (18) חולין מט: ע"ג. (19) חולין מט: ע"ג. (20) חולין מט: ע"ג. (21) חולין מט: ע"ג. (22) חולין מט: ע"ג. (23) חולין מט: ע"ג. (24) חולין מט: ע"ג. (25) חולין מט: ע"ג. (26) חולין מט: ע"ג. (27) חולין מט: ע"ג. (28) חולין מט: ע"ג. (29) חולין מט: ע"ג. (30) חולין מט: ע"ג. (31) חולין מט: ע"ג. (32) חולין מט: ע"ג. (33) חולין מט: ע"ג. (34) חולין מט: ע"ג. (35) חולין מט: ע"ג. (36) חולין מט: ע"ג. (37) חולין מט: ע"ג. (38) חולין מט: ע"ג. (39) חולין מט: ע"ג. (40) חולין מט: ע"ג. (41) חולין מט: ע"ג. (42) חולין מט: ע"ג. (43) חולין מט: ע"ג. (44) חולין מט: ע"ג. (45) חולין מט: ע"ג. (46) חולין מט: ע"ג. (47) חולין מט: ע"ג. (48) חולין מט: ע"ג. (49) חולין מט: ע"ג. (50) חולין מט: ע"ג. (51) חולין מט: ע"ג. (52) חולין מט: ע"ג. (53) חולין מט: ע"ג. (54) חולין מט: ע"ג. (55) חולין מט: ע"ג. (56) חולין מט: ע"ג. (57) חולין מט: ע"ג. (58) חולין מט: ע"ג. (59) חולין מט: ע"ג. (60) חולין מט: ע"ג. (61) חולין מט: ע"ג. (62) חולין מט: ע"ג. (63) חולין מט: ע"ג. (64) חולין מט: ע"ג. (65) חולין מט: ע"ג. (66) חולין מט: ע"ג. (67) חולין מט: ע"ג. (68) חולין מט: ע"ג. (69) חולין מט: ע"ג. (70) חולין מט: ע"ג. (71) חולין מט: ע"ג. (72) חולין מט: ע"ג. (73) חולין מט: ע"ג. (74) חולין מט: ע"ג. (75) חולין מט: ע"ג. (76) חולין מט: ע"ג. (77) חולין מט: ע"ג. (78) חולין מט: ע"ג. (79) חולין מט: ע"ג. (80) חולין מט: ע"ג. (81) חולין מט: ע"ג. (82) חולין מט: ע"ג. (83) חולין מט: ע"ג. (84) חולין מט: ע"ג. (85) חולין מט: ע"ג. (86) חולין מט: ע"ג. (87) חולין מט: ע"ג. (88) חולין מט: ע"ג. (89) חולין מט: ע"ג. (90) חולין מט: ע"ג. (91) חולין מט: ע"ג. (92) חולין מט: ע"ג. (93) חולין מט: ע"ג. (94) חולין מט: ע"ג. (95) חולין מט: ע"ג. (96) חולין מט: ע"ג. (97) חולין מט: ע"ג. (98) חולין מט: ע"ג. (99) חולין מט: ע"ג. (100) חולין מט: ע"ג.

הגהות הב"ח

(6) גב' למה גב' מימין שם איע: (7) רש"י ד"ה ויהי נר כו' דכמן

עין משפט
נר מצוה

א א מ"י פ"ג מלכות
ענדת ויהי' הל' א:
ב ב מ"י שם פ"ג הל' א:
ג ג מ"י שם פ"ג הל' א:
ד ד מ"י פ"ג מלכות
נת המורה הל' יח:

רבינו חננאל

תנו רבנן והתקדשתם
היהיכם קדושים אדם
מקדש עצמו מעט
מקדשין אותו הרבה:
הדרין עלך
אמר להם הממונה
פ"ד טרף בקלפי
והעלה ב'
גורלות. פ"ד טרף ערבכם.
כי היכי שלא יחכוין
ויעלה שם (שם) [של]
בימינו. אמר רבה קלפי
של עין ושל חול הדתה
שאין עושין כלי שרת

טָרֶף בקלפי וכו'. וקראו אותו חבצון כ"ל ימיו. קף ע"פ שגם גרגרין אמרים חוטפים ואוכלים כמותו הא' דקראו אותו חבצון טפי מאחריו י"ל לפי שהוא חטף מחבצון אחר אי נמי אמרים לא הקפידו כשהיו חוטפים זה מזה אצל זה כשהו חטף מידו הקפיד: וז"ל

בא למדוד נפט אומר לו מדוד אתה לעצמך בא למדוד אפרסמון אומר לו המתן לי עד שאמדוד עמך כדי שנתבסם אני ואתה תנא דבי רבי ישמעאל עבירה ממבטמת לבו של אדם שנאמר * ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמאתם¹ חנו רבנן (א"ר²) תטמאו בהם ונטמאתם בם אדם מטמא עצמו מעט מטמאין אותו הרבה מלמטה מטמאין אותו מלמעלה בעולם הזה מטמאין אותו לעולם הבא חנו רבנן³ והתקדשתם והייתם קדושים אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא:

גמרא ע"ז (כ"ו.) המשנה, והגהות האשר"י ד"ה להזהיר על הרא"ש שם סימן ו', ורשב"א יבמות דף קי"ד.

[דף כו ע"א] **ביתני** צת ישראל לא חילל את העובדת כוכבים אצל עובדת כוכבים מילדת את צת ישראל. צת ישראל לא חילל את העובדת כוכבים אצל עובדת כוכבים מניקה צנה

הגדה"ה
מפרש בירוש' מפני שנתנה לו חיים (6) ח"ר לפי הדל אמרה שאסור ללמדו אומנות. מא"ז ע"כ:
הגדה"ה
להזהיר את המניקות שלא יאכלו נבילות וחזיר וכ"ש שאין להאכלין דברים טמאים ורביה מאחר שאינו אכלה ממין עובדת כוכבים וזה גרס לו לנתן וקאמו שלא לתרומת רעה. מא"ז ע"כ:

של עובדת כוכבים * אצל עובדת כוכבים מניקה צנה של ישראלית צרשמה: ירושלמי עובדת כוכבים מניקה צת ישראל שנאמר והיו מלכים אומנין ושרומיהם מיניקותין * **גב'** [יבמות קיד:] תניא יונק חינוך והולך מעובדת כוכבים ומצנהמה טמאה. ומציאין לו חלב מ"מ ולינו חושש לא משום שרץ ולא משום טומאה: חנו רבנן צת ישראל לא חילל את העובדת כוכבים מפני שמילדת צן לעובדת כוכבים. וכן לא

ולסמין דארץ ישראל **ביתני** * בת ישראל לא תילד את העובדת כוכבים מפני שמילדת בן לעובדת כוכבים¹ אבל עובדת כוכבים מילדת בת ישראל * בת ישראל לא תניק בנה של עובדת כוכבים * אבל עובדת כוכבי מניקה בנה של ישראל ברשותה: **גב'** ת"ר

יונק חינוך מן הנכרית ומן הבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום ואינו חושש לא משום שקץ ולא משום טומאה, עד כאן גירסת הירושלמי, אלמא רבנן דתתם במקום דליכא חלב טהור קא מיירי מדמיתיי דתתם הא דמביאין לו חלב מכל מקום, דאי בדאיכא חלב טהור לכולי עלמא אסור למיספי ליה חלב בהמה טמאה.

ומכל מקום נראה לי דאנן דקיימא לן דאין בית דין מצווין להפרישו, מביאין לו חלב נכרית ואפילו במקום דאיכא חלב בת ישראל, משום דחלב נכרית ליותר אין בו אלא איסורא דרבנן, ולמאן דאמר אין בית דין מצווין להפרישו באיסורין של דבריהם נותנין לו בידים כמו שכתבתי למעלה, ומצאתי בראיה שמות רבה (פ"א כ"ה) האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות וכי אסור היה לו למשה לינק מחלב הנכרית לא כן תנינן בת ישראל לא תניק בנה של נכרית אבל נכרית מניקה בנה של ישראלית ברשותה אלא למה אמרה כן לפי שהחזירתו למשה על כל המצירות להניק אותו ופסל את כולן ולמה פסלן אמר הקדוש ברוך הוא פה שעתיך לדבר עמי יינק דבר טמא והיינו דכתיב את מי יורה דעה את מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משרים, מכאן נראה שהוא מותר לגמרי ואין בו אלא משום מדת חסידות כמו שכתבתי בלשון ראשון, וצריך תלמוד.

ותמהני על רבינו חננאל ז"ל שכתב מהאי מתניתין שמעינן דחלב נכרית כחלב בהמה טמאה ולא התיירוהו אלא לחינוך מסוכן לבד, עד כאן, ומתניתין דפרק אין מעמידין היא תיובתיה, אבל מצאתי בתוספתא שבת פרק עשירי¹ (ה"ד) אין יונקין מן הנכרית ומן הבהמה טמאה אם היה דבר שיש בו סכנה מותר שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חרץ מעבודה זרה וגלויה עריות ושפיכות דמים, ושמה התם נמי אין יונקין מן הנכרית מדת חסידות קאמר, ומיהו דאי לישנא דתוספתא כדברי רבינו חננאל ז"ל מכרעא, ולדבריו איכא למימר דפלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפרק אין מעמידין במקום דליכא מינקת בת ישראל מוכנת שם להניקו היא שנויה, וטעמא דרבי מאיר דאע"ג דסתם חינוך מסוכן הוא אצל חלב, סכנת הנקת נכרית אלימא טפי, ואפילו אחרות ועמודות על גבה דאיכא התם משום דשייכא ליה סם לוד מאבראי, והלכך טפי עדיף לאמתוניה ולאחויי ליה מניקה בת ישראל ממקום קרוב, אבל היכא דאיכא מניקה בת ישראל לא יהיבנן ליה חלב נכרית כלל, וכן נראה מדברי הירושלמי (ע"ז פ"ב ה"א) דגרסינן התם בפרק אין דכתיב והיו מלכים אומנין ושרומיהם מניקותין, חגי

הא דתניא יונק חינוך והולך מחלב נכרית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ. מסתברא דהא דנקט נכרית לא שיהא חלב הנכרית אסור יותר מחלב בת ישראל דדא ודא מהלכין שתיים הן וחלב שתייהן מותר ולא מצינו היתר בדמן וחלבן ובשרן של ישראל יותר מן הנכרי, ותניא בעבודה זרה פרק אין מעמידין (כ"ו א) נכרית לא תניק בנה של ישראל מפני שחשודין על שפיכות דמים דברי רבי מאיר וחכמים אמרינן נכרית מניקה בנה של ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה, אלמא לכולי עלמא חלב הנכרית מותר אפילו לכתחילה אלא שלהניק נכרית בנה של ישראל אסור רבי מאיר משום החשד ורבנן שרו בשאחריים עומדין על גבה, אלא מפני שטבען של ישראל נח יותר משום דרגילי [נ"א: (ד) רדיגין] במצות **והם** רחמנים וביישינם טבע (לעיל ע"ט א) אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, וזהו שאמרו במשה רבינו ע"ה שלא רצה לינק מחלב הנכרית כמו שהוא באגדה (שמות רבה פ"א כ"ה), ולזה אמרו כאן יונק מן הנכרית ומן הבהמה טמאה, ולא שיהא זה כזה אלא מן הנכרית יונק לכתחילה ואפילו בזמן שיש חלב של ישראלית אלא שהוא מדת חסידות ומדת זריות שלא להניקו מפני סיבותיו כמו שאמרנו, וחלב בהמה טמאה אסור אלא במקום שאין שם חלב כשר ומפני סכנת החינוך אלא שאינו צריך אומדנא כדאיתא הכא.

ריטב"א יבמות דף קי"ד.

יונק תינוק וחולך מנכרית ומבהמה טמאה. הוה משמע לכאורה דחלב נכרית אסור לעולם כחלב בהמה טמאה, ולא משמע הכי, שלא חילק הכתוב בשום מקום בחלב מהלכי שתיים, ובפרק אין מעמידין (ע"ז כ"ו ע"א) שנחלקו ר' מאיר וחכמים בנכרית המניקה בנה של ישראל, לא אסור ר' מאיר אלא מפני שחשודים על שפירות דמים, ורבנן שרו כשאחרות עומדות על גבה. וכן-משמע במדרש (שמ"ר פ"א פכ"ו) גבי האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, שאין בחלב נכרית איסור אלא מידת חסידות מדבריהם, והטעם מפני שהחלב שלהם מאכילת נבלות שקצים ורמשים, ומגדל אכזריות ביונק וטבע רע, ולפיכך הרחיקוהו חכמים ואסרו אותו, וכשאין שם חלב ישראלי שרי, דתינוק מסוכן הוא אצל חלב ואין משהין אותו מלינק, ומיהו כשאפשר על ידי ישראלית אסור מדרבנן להניקו חלב נכרית. וכבר כתבתי במסכת ע"ז (שם ד"ה נכרית) בס"ד:

באר הגולה רי שפתי כהן יורה דעה פא פב דברים היוצאים מן החי מורי זהב עם ציונים מהש"ך

טו. רמב"ם שם נפרק ג' דין ה' וכתב הב"י [עמוד קלה סוף ד"ה ומ"ש אצל] וסבירא הוא אצל אפי' יודע מהיכן למד הרב כן: (*). הרביה לכן מנמנת חולי, ש"ך [ס"ק ה' ט"ז]: טו. גמרא בכורות דף (ר"ו) [ו ע"ג]: כח. טור [עמוד קלח] נכס סמ"ג [לאין קלג מה ג; הגהות מיימני מאכלות אסורות ג אות א; מרדכי כ"ה רמז מרדכי נכס הר"א ממין ביאור השלם סימן טט]: (*). אף על גב דהש"ך עצמו דלפיכך אסור לכוילי עלמא, שאני רגלי דבורים דעלמות בעלמא יונה, תוספות בעבודה זרה דף ס"ט [ע"א ד"ה ההוא: ר"ן ס' ג, ד"ה ההוא אימרוטי; רא"ש שם פ"ה סימן יא; מרדכי שם רמז חתיה וזאת ריינו חת']

כג ועיין באבן העזר כו'. ונפקא ר' אפי' רבנן ריש דף נ"ו [שער סג דין יא] כתב בפשיטות ואם נתעברה השנה נתעברה לתינוק: כד ומכ"כ מקום פ"א יניקו כו'. עיין לקמן סימן קנ"ד [סעיף א]: כה וכן פ"א תאב"כ המינקת אפי' ישראלית כו'. כלומר, אף על פי שאסור לה בללו הכי לאכול דברים האסורים, מכל מקום גם בצביל התינוק לא תאכל, ונפקא מינה אם היא חולה צענין שרין להאכילה דברים האסורים, לא יתן האב התינוק לינק ממנה, אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית: כו וכן התינוק בעצמו כו'. כלומר, אף על פי דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אצו מנווה להפרישו, וכמו שנתבאר בא"ח סימן שמ"ג, היינו מדינא, אבל מכל מקום יפרישו מפני שמזיק לו צוקנותו, שמטמטס הלז וגורם לו טבע רע: כז משום דהוי גותן

חדש או יותר מותר לחזור ולניק (י) [ל' (ט) ע' עד סוף עשרים וארבעה חדש: הגה כג ועיין באבן העזר סימן י"ג ד' (יא) א"ס חדש (ט"ז) העיבור עולה למנין. [ל"א] [כ"ג] (ט) ט"ז חלב נכרית [כ"ג] חלב ישראלית כד [ל"ב] ומכל מקום לא יניקו תינוק מן הנכרית אם אפשר בישראלית דחלב נכרית מטמטס הלז ומוליד לו י' טבע רע (יב) כה [ל"ג] (ט) וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית (*). דברים (ט"ז) האסורים כו וכן התינוק (ט"ט) צעמנו כי כל זה מוזיק לו צוקנותו:

ח כ' רבש דבורים מותר [ל"ד] ואף על פי שגופי הדבורים מעורבים בו וכשמפרישין הרבש מהם מחממין ומרתיחין אותן עמהן מותר בז משום ט' דהוי נותן טעם (*). (כ) לפגם:

ט [ל"ה] רבש צרעין וגזיין (פירושו מיני דבורים וצרעין דה' דבורים וזו יורה ג' יו"ד ג (סא) - פו) קארו, יוסף בן אפרים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

(י) עד סוף עשרים וארבעה חדש. הטעם, הואיל ופירש פעם אחת תוך כ"ד חודש: (יא) אם חדש העיבור כו'. שם צאה"ע כתוב לענין הזמן שמוכל האלמנה להינשא כשהיא מניקה. ובמורה טעמא סימן ס"ה דין ו' כתב נכס המרדכי ריש החולך ויבמות רמז יט ובהגהות שם רמז קד' דל"ס נתעברה השנה נתעברה לתינוק, וכן הסכים מהר"א"י בפסקיו [מרומת הדשן ח"ג סימן פז וקטח] ומנה"ל [הלכות נישואין עמוד טע"ג, עכ"ל]: (יב) וכן פ"א תאב"כ המינקת כו'. נראה לי לפרש דזה מייירי אפילו אם יש לפעמים הימר לאשה לאכול דבר אסור מפני פיקוח הנפש, מכל מקום לא תניק את התינוק:

פב (א) כ"כ עוף שהוא דורם ואוב"כ. פירשו התוספות [מלין ס"ה, א ד"ה הודוס] (א) (אינו) (א) אוכל העוף מחיים (אלא טורף) [ואין ממתיין] עד שימות תמילה

עם ציונים מהש"ך

הגהות רעק"א

פב א (פ"ז סי' א) אינו אוב"כ העוף מחיים. ז"ל אוכל העוף מחיים ואינו ממתיין עד שממות תמילה:

ביאור הגר"א

[ל' עד סוף כו'. רמב"ם [מאכלות אסורות ג, ה], ואינו כן דעת שאר פוסקים: [לא] [נהגה] ח"כ נכרית כו'. עבודה זרה כ"ו א': (ליקוט) ח"כ נכרית כו'. מתניתין וגמרא עבודה זרה כ"ו א'. וירושלמי שם [פ"ב סוף הלכה א] אבל עובדת כוכבים מניקה בנה של ישראל, דכתיב [ישעיה מט, כג] והיו מלכים אומניך ושרותיהם מיניקותיך. אלא שרבינו חננאל כתב דוקא במקום סנה, דבירושלמי מסיים שם תני יונק תינוק מן העובדת כוכבים ומבהמה טמאה ומביאין לו חלב מכל מקום, ואינו חושש לא משום יונק שקץ ולא משום טמאה, אלמא דומיא דבהמה טמאה הוא. וכן בגמרא דידן בסוף פרק חרש [יבמות] קי"ד א', וקאמר שם התם משום סנה, אי הכי כו'. וכן משמע בתוספתא דשבת [פ"י הלכה יח] דתנא שם אין יונקין מן העובדת כוכבים ומן בהמה טמאה. אבל רשב"א [יבמות שם ד"ה הא דתניא] כתב דממדת חסידות הוא, לפי שחלב מגדל טבע כיוצא בו, לכן עריבו בהדי בהמה טמאה. ובמדרש רבה פרשת שמות [פרשה א, כה] וקראתי לך אשה מינקת כו' [שמות ב, ז], וכי אסור יהיה למשה לינוק מחלב עובדת כוכבים, לא כן תנינא אבל גויה מניקה כו', פה שעתיד לדבר כו'. וזה שכתב [רמ"א] ומכל מקום כו' דחלב כו', ר"ן ריש פרק שני דעבודה זרה [ריש ז, ב]. ועיין תוספות שם י' ב' ד"ה אמר ליה כו' (עד כאן): [לב] ומכ"כ מקום כו'. כמו שכתבו תוספות בעבודה זרה י' ב' ד"ה אמר ליה, בשם מדרש [ראה בראשית רבתי פרשת וירא אות כה] חלב מטמא כו': [לג] וכן פ"א כו'. דבשביל כהאי גוונא יצא אחר, כמו שכתוב בירושלמי פרק ב' דחגיגה [הלכה א] והביאו תוספות שם ט"ו א' ד"ה שובר כו', הגהות אשרי פרק"ב דעבודה זרה סימן ו' ד"ה להזהיר: [ל"ד] [סעיף ח] ואף ע"פ כו'. עיין תוספות דעבודה זרה ס"ט א' ד"ה הוא כו', ור"ל דהוא נותן טעם לפגם. וכן הוא במרדכי שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> עמוד מס 245 יב יו"ד ג (סא) - פו) קארו, יוסף בן אפרים הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

המנויית שם ואומר כי כל מה שאסרתו התורה עלינו מן המאכלי' מזונם מגונה ואין בכל מה שנאסר עלינו מה שישקף שאין הזק

רמב"ן אגרת הקודש

הדם מזון לגוף ונהפך לגוף והדם הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו ואם המזון הוא עב ועכור יהי' הדם עב ועכור ואם המזון זך ונקי וטהור יהי' הדם זך ונקי וטהור כמוהו ולפיכך הבדילנו השם יתברך בתורתו הקדושה מכמה מאכלות אסורות שאסרם עלינו קצת שמטמטים את לב האדם כחלב דם וקצת שמעייזין הפנים כחיות וכעופות וכבהמות הדרוסות וקצת ששוברים החכמה והתבונה כארנבת והשפן והחזיר ורמשים, וקצת שמולידים כמה מיני חלאים רעים וקשים כשרץ הארץ והמים בכלל סוף דבר על כלן אמר הכתוב אל תשקצו את גפשותיכם אם כן הרי הודיע שכל אלו הדברים נתעבין ונמאסין מולידים דם עב מוכן למיני פורעניות

דרשת הר"ן דרוש י"א

שאנחנו לא נבחר בזה הדעת, אבל נאמין שכל מה שמנעוהו החזקה ממנו מזיק אלינו ומוליד רושם רע בנפשתינו ואע"פ שלא דעו סבתו, לפי זה הדעת ה"כ

ואני כוונתי עוד שאי אפשר שימשך ממה שיכריעו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי יאכלו דבר האיסור ושיאמרו בו שהוא מותר. לפי שהתקון אשר ימשך בנפש מלד ההכרעה למעט החכמים מורי התורה הוא הדבר היותר חשוב אלנו, כאמרו הנה שמוע מזבח עוב, ותקון ההוא יסיר הרוע אשר הוא מעותד להתילד בנפש מלד חכילת הדבר האסור ההוא, וכיוצא בדבר זה בעלמנו יקרה בגוף, כי המאכל המזיק כשיאכלהו האוכל על דעת שמועיל אליו, הנה מהשגתו תפעל באוכל ההוא ויסור ממנו היזקו אם לא שיהיה מופלג. כן העיין כשימשך האדם אחר מצות הסנהדרין, גם כי ישיגו ויכירו בדבר האסור שהוא מותר, המשכו אחר עלתם והיותו נמשך אחריהם יסיר מנפשו כל אותו רוע שהיה ראוי שיחילד מלד חכילת הדבר האסור ההוא, ולכן נוחה התורה ואמרה לא תסור מן הדבר, וגו'. והנה נשלם בזה ענין השופטים והקונס :

שאלה. אדם ששתה משקה והיה צו נמלה או יחוש בצופן שלא היה גרמא לזה מעלמו אלא קרה לו הדבר הזה באונס גמור בצופן שאין להאשימו ולומר היה לו להשמר ולא נשמר. וכן שוחט מוסמך ויר"ש ששגה לשחוט בסכין פגומה בשוגג לא כרגיש ואכלו הכשר אנשים כשרים. או שוחט מתא אשר נצדק והופקד עפ"י חכמים ומחזק ליר"ש אך היה רשע צחק והאכיל לישראל נבילות ועריפות. איך דינם של אלו שאכלו לפי תומם ולא נודע להם הדבר כרע הזה לא צתתלו ולא צדקו אם נעמאה נפשם בעומאה זו ונבילות ושקלים דכתיב צבו ולא תעמאו צבה ונעמאתם צם יורנו מו"ל ושכמיה :

תשובה. כריה עמאה וכן צער נכלל ועריפה

אין גופם מעמא נפש האדם ואע"ג דכתיב צבו ונעמאתם צם אין ככוונה לומר שגופם מעמא נפש האדם. אלא כל דבר אסור ועמא שורה עליו כח רוחני של עומאה וכשצדק אוכל אותו שורה אותו כח בעמאה על האדם ונכנס בו ומעמאו אמנם אם הוא אונס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והעמא וגם אין לו לחלות בו גרמא שהוא גרם לעלמו שיכשל בשגגה או אם אכל אותו דבר האסור והעמא לא ישרה על האדם אותו כח בעמאה של אותו דבר ואין רשות לכה בעומאה ליכנס בו ולא להיות נוגע בו. וכיוצא בזה נאמר על יעל שאמר הקב"ה שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע והדבר יפלה ואלה ז' בעילות בעל אך הענין כי בעילות שלו מאחר שהיו באונס גמור לא נגע בה כח הקליפה והרע של האונס שלו ולא שרחה בקליפה עליה :

וב"הג. בעליותו צמ"ד על מ"ש ר"ל המניח אוכל תחת המטה ששורה עליו רוח רע. ואמרתו אם הביא אדם אוכל של תבירו תחת המטה שלא צדיעתו וזה המניח הוא איש זר שאינו צנו ולא אשתו ולא עבדו של בעל האוכל כדי שנאמר ידם כידו אין שורה עליו רוח רע האומר על אוכל המונח תחת המטה ע"ד שאמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכן פסקו הפוס' אם נכרי שכשך יונו של ישראל כדי להפסידו אינו נאסר ואמתי אינו נאסר והלא יין נסך עושה עומאה בנפש האדם כמ"ש בסי' יין המשומר. אך צבה ניחא כיון דנכרי רוצה לאסור היין ולעמאו בע"כ של בעלים אינו חל על היין כח עומאה בשכשך זה ונאסר בעברתו :

מהר"ל תפארת ישראל פרק ח'

משך חכמה דברים ו' י"א (והערה 3,4 מהנצי"ב ותורה תמימה)

ו, יא ובתים מלאים כל טוב.

אפילו קדלי דחזירי הותר¹ בשבע שכבשו וכו'. לכן מסיק (פסוק יב) "השמר לך", כי טבע הדברים האסורים שמטמטם את הלב, וכמו שכתוב (ויקרא יא, מג) "ונטמתם בם"², ואפילו אם אוכלן בהיתר³. ולכן יחלל שבת לחולה ולא יאכילנו נבילה⁴.

3. וכן מעיר בעל תורה תמימה: ועיין ביו"ד סימן פ"א דמהאי טעמא נכון שלא להאכיל לחינוק דברים האסורים, דאע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו, זהו מדינא, אבל מ"מ יפרישנו מזה מפני שמזיק לו בגדולתו שמטמטם הלב, וגורם לו טבע רע. 4. אורח חיים שכ"ח, י"ד. היה חולה שיש בו סכנה וצריך בשר, שוחטין לו ואין אומרים נאכילנו נבילה. הט"ז ביאר אחרת מרבינו: כי נבילה יעשה עבירה בכל כזית וכזית... ובדרך דומה לזו של רבינו מבאר הנצי"ב: מעתה באה דרשה זו להתיר את האסור בשעת מלחמה.

ועל זה הזהירה ביותר על שארי דברים, משום דטבע מאכלות אסורים לטמטם את הלב... ובהרחב דבר: וכזה נראה טעם ההוראה הידועה כרא"ש ור"ן דשוחטין לחולה שיש בו סכנה כשבת כדי שלא להאכילו נבילה, אע"ג שאיסור נבילה קל מחילול שבת...

ובפרק אָמַר לָהֶם הַמִּנְהָה (יומא לט, א): וְנִטְמַתֶּם בָּם (ויקרא יא, מג). תָּנָא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל: עֲבַרְהָ מִטְמַטֵּם לְבוֹ שֶׁל אָדָם, שְׁנֵאמַר: אֵל תִּטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם, אֵל תִּקְרָא וְנִטְמַתֶּם אֶלָּא וְנִטְמַתֶּם בָּהֶם. הָרִי כִּי לֹא אָמְרוּ רַק עֲבַרְהָ מִטְמַטֵּם לְבוֹ שֶׁל אָדָם. וְאָמַר, כִּי הַטְּמִטִּים הַזֶּה מִצַּד עֲבַרְהָ. כִּי מִפְּנֵי שְׂעֵבֶר הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר רָאוּי לְאָדָם, מִצַּד אֲשֶׁר נִפְשׁוּ נִפְשׁוּ אֱלֹהִית, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, וְלִכְךָ הִעֲבַרְהָ מִטְמַטֵּם לְבוֹ שֶׁל אָדָם, אֲבָל אִין זֶה מִצַּד הַטְּבַע שֶׁל הַשְּׂרָצִים. וְאִם כִּי הָאֵמַת שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים מוֹלִידִים מִגַּד רַע, אִין זֶה טַעַם הָאֲסוּר. רַק כִּי מֵה שְׁאֲסַרְהָ הַתּוֹרָה אוֹתָם, בְּזַה נִרְאָה כִּי הֵם דְּבָרִים יֵשׁ בָּהֶם שְׁנוֵי וְיוֹצְאִים מִכָּלל שְׁאֵר הַמְּאֻכְלִים, שֶׁהֵם שְׁהוּרִים, וְנִבְשָׁבִיל הַשְּׁנוֵי שֶׁבָהֶם יִמְשֹׁךְ אַחֲרֵיהֶם טַבַּע זֶר מִשְׁנָה גַם כֵּן, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּבָה זֶה גַם כֵּן לְמַעֲלָה, אֲבָל אִין זֶה טַעַם בְּאֲסוּר הוֹתֵר, שְׂאֵם כֵּן הִיתָה הַתּוֹרָה סֹפֵר רְפוּאוֹת או סֹפֵר הַטְּבַע. וְכֵאֲשֶׁר הִשְׁבִּיב רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי לְגוֹי, כִּי מִצְוַת פְּרָה אֲדַמָּה עַל דֶּרֶךְ זֶה, וְהִיא כְּמוֹ פְּעֻלוֹת הַטְּבַע או סְגֻלָּה מִן הַסְּגֻלוֹת, אָמְרוּ לוֹ: לָזֶה דְחִיתֵנוּ בַמִּנְהָה, לוֹמַר לוֹ, כִּי מִצְוַת הַתּוֹרָה עַל דֶּרֶךְ זֶה. אֲבָל אֲנִי, שְׁאֲנִי יוֹדְעִים כִּי אִין מִצְוֹת הַתּוֹרָה עַל דֶּרֶךְ זֶה, אִם כֵּן מֵה אֵתָה אוֹמַר לָנוּ? וְהִשְׁבִּיב: חַיִּיכֶם שְׂאִין הַמַּת מִטְמָא וְאִין הַמֵּים מְטַהְרִים. פְּרוּשׁ, כִּי אִין בְּטַבַּע שְׁיִהְיֶה הַמַּת מִטְמָא, אוֹ שְׁיִהְיֶה הַמֵּים מְטַהְרִים, שְׂאִין כְּאֵן דְּבַר טַבַּעִי בְּמַצְוָה זֹאת. רַק גּוֹרָה גּוֹרָתִי, אִי אֵתָה רְשָׁאי לְעַבֵּר עָלֶיָהּ.

המהר"ל המבאר עמוד מס 114 תפארת ישראל -ביאור סול ח' - יחודה ליוזא בן בצלאל (מהר"ל מפראג - שליח, אביגדור הודוס ע"י הכנת אוצר החכמה

נסילת ישרים פרק י"א

והמדרגה השלישית אחר הגזל והעניות לענין החמדה - הנה הוא אסור המאכלות, בין בענין הטרפות עצמם, בין בענין תערובותיהן, בין בענין בשר בחלב או חלב ודם, וענין בשולי עכו"ם וענין געולי עכו"ם, וין נספם וסתם יינם ושאר אסורי אכילה ושתייה, כל אלה הנקיות בהם צריך דקדוק גדול וצריך חזוק, כי יש תאנת הלב המתאנה במאכלים הטובים וחסרון הכיס באסורי התערובות וכיוצא בזה, ופריטיהם רבים ככל דיניהם הידועים והמבארים בספרי הפוסקים והמקל בהם במקום שאמרו להחמיר אינו אלא משחית לנפשו, וכך אמרו בספרא (ויקרא יא, מג): "לא תטמאו בהם ונטמתם בם" - "אם מטמאים אתם בם סופכם לטמא בם", והינו: כי המאכלות האסורות מכניסים טמאה ממש בלבו ובנפשו של אדם עד שקדשתו של המקום ברוך הוא מסתלקת ומתרחקת ממנו, והוא מה שאמרו בש"ס גם כן (יומא לט, א): "ונטמתם בם" - "אל תקרי ונטמתם אלא ונטמטם", שהעברה מטמטמת לבו של אדם, כי מסלקת ממנו הדעה האמתית ורוח השכל שהקדוש ברוך הוא נותן לחסידים, כמו שאמר הכתוב ושם ב, ו: "כי ה' יתן חכמה", והנה הוא נשאר בהמי וחמרי משקע בגסות העולם הזה. והמאכלות האסורות יתרות בזה על כל האסורין, פיון שהם נכנסים בגופו של האדם ממש ונעשים בשר מבשרו. וכדי להודיענו

עבודות והנהגות נבית בריסק

חכ"א שאל את מרן הגרי"ז זצ"ל אודות בתו שהיתה בת ב' שנים, והיתה מאושפזת בבית חולים בחו"ל, האם מותר לה מטעמי בריאות לאכול את המאכלים הניתנים שם?

וענה מרן הגרי"ז זצ"ל "בשר אסור לאכול שם, אבל מרק בשר אפשר להקל, דנו"ט דרבנן. ושאל אותו, דהרי כתוב ב"חתם סופר" אודות שוטה שאסור ליתן לו מאכלות האסורות דמטמטם, אע"פ שמדינא מותר!

וענה מרן הגרי"ז זצ"ל שלא כן הוא, אלא האיסור הוא המטמטם, וכל שמותר מדינא אינו מטמטם. (ויעוין בספר "אפיקי ים" (חלק ב' סי' ל"ב) אודות שאלה ששלח לשאול את המו"צ דבריסק, הגאון רבי שמחה זליג זצ"ל [דברים הידועים מבית בריסק, מפני השמועה]

ארחות יושר מהגר"ח"ק פרק י"ג

אמנם הענין כזה הוא כי כבר כתבו בסה"ק כי העבירה והעונש אינן דברים נפרדים אלא העבירות שהקב"ה הזהיר עליהן ברא בטבען שהן כמו סם המות לגוף ולנפש והם משחיתים והורסים ושורפין את הגוף ואת הנפש וזהו הענין שאפי' שונג צריך כפרה כי העברה אש היא עד אבדון תאכל וכאילו אכל סם המות וחסד ה' הוא שע"י הקרבן נמחק העבירה ומצינו בפוסקים שאף באונס העברה מטמטמת לבו (וא"כ הי' מחויב לעשות כן מצד פקו"נ שאז זכות המצוה תגן עליו שלא יזיק לו) כי כך כרא הקב"ה בטבע שהעברה היא אש שורפת כמו נחש ועקרב וכמש"כ אאמור"ר זלצה"ה בחיי עולם (ח"ב פ"ח) שחילול שבת הוא כמו מחלת סרטן רח"ל ואם א' יודע שאם יעשה דבר פלוני או יאכל מאכל פלוני יש חשש שיקבל מחלת סרטן ר"ל בודאי יברח מזה בכל כחו ויתירא מאד שמא יכשל ולא ח"ו נכשל בודאי פחדו ויראתו גדול מאד.